

Kestävää kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia kaikille; STM:n kansainvälistä ja EU-yhteistyötä koskevat linjaukset 2016–2019

Lähtökohdat ja tavoitteet

Sosiaali- ja terveysministeriön kansainvälistä ja EU-yhteistyötä koskevat linjaukset 2016–2019 ohjaavat ministeriön ja hallinnonalan vaikuttamista kansainvälisissä ja EU-asioissa. Linjaukset muodostavat strategisen kokonaisuuden, joka sisältää yhteneväiset ja selkeät viestit eri kansainvälisillä areenoilla toimimiseksi. Niukkenevat resurssit suunnataan ministeriön kannalta keskeisimpiin kysymyksiin.

Hallitusohjelma sekä ministeriön sosiaali- ja terveystalouden strategia ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020” ovat lähtökohtina kansainväliselle ja EU-yhteistyölle. Sosiaali- ja terveystalouden strategian tavoitteena on nostaa sosiaalinen kestävyys taloudellisen ja ekologisen kestävyuden rinnalle. Linjaukset tukevat myös YK:n kestävän kehityksen tavoitteita ja toimintaohjelmaa, jotka nivovat yhteen kehityksen sosiaaliset, taloudelliset ja ekologiset ulottuvuudet. Agenda 2030 asettaa velvoitteita kaikille YK:n jäsenmaille.

Kansainvälinen toimintaympäristö on vahvassa muutoksessa ja kansainvälistä politiikkaa leimaa ennakoimattomuus. Globaalin painopisteen siirtyminen entistä enemmän Aasiaan ja Euroopan aseman heikkeneminen ovat ajalle leimaavia tekijöitä. Euroopan on pystyttävä vastaamaan suuriin haasteisiin kuten EU:n rakenteellisiin haasteisiin, heikkoon talouskasvuun, lisääntyvään eriarvoisuuteen ja syrjäytymiseen sekä kasvaviin siirtolaisuus- ja pakolaisvirtoihin. EU:n jyrkät elintasoerot ja köyhyysperäinen liikkuvuus ovat osaltaan vaikuttaneet EU:hun liittyvän poliittisen keskustelun muuttumiseen jäsenmaissa.

Kuvaavaa kansainväliselle poliittiselle tilanteelle on se, että länsimaiden aseman heikentymisen myötä universaaleina pitämämme arvot, kuten demokratia ja avoimuus sekä ihmisoikeudet, eivät enää etene totuttuun tapaan. Samaan aikaan globalisaatio ja digitalisaatio muuttavat tapamme toimia ennennäkemättömällä vauhdilla ja keskinäisriippuvuudet korostuvat entisestään.

Toimivat sosiaali- ja terveyssektorit ovat keskeisiä yhteiskuntien vakauden, kestävän kehityksen, väestön hyvinvoinnin sekä terveysturvallisuuden kannalta. Sosiaali- ja terveyssektorin sekä tuottavuuden ja talouskasvun keskinäinen riippuvuus on huomioitava.

STM toimii sen puolesta, että

- hyvinvointi ja talouskehitys liitetään vahvemmin yhteen
- työterveys, työturvallisuus ja työhyvinvointi kohenevat
- yhdenvertaisuus ja sukupuolten välinen tasa-arvo paranevat
- kaikilla on yhdenvertainen pääsy korkeatasoisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin
- köyhyyttä ja syrjäytymistä vähennetään ja kaikille turvataan riittävä sosiaaliturva
- väestön terveys ja hyvinvointi kohentuvat
- terveysturvallisuutta parannetaan

STM vaikuttaa tehokkaasti

- hyvin valmistelluilla ja yhtenäisillä kannoilla eri kansainvälisissä yhteyksissä
- huomioimalla kokonaisuuden myös yksittäisissä asioissa
- poliittikajohdonmukaisuuteen perustuvalla yhteistyöllä eri toimijoiden ja hallinnonalojen kanssa

Ministeriö toimii aktiivisesti EU:ssa ja kansainvälisissä järjestöissä

Suomi on osa eurooppalaista ja pohjoismaista arvoyhteisöä. Vaikutamme aktiivisesti eurooppalaiseen ja globaaliin toimintaympäristöön.

Suomi on pieni ja avoin talous, joka on erittäin riippuvainen kansainvälisestä yhteistyöstä. Se mitä tapahtuu ympärillämme niin lähialueilla, Euroopassa kuin maailmanlaajuisesti vaikuttaa meihin ja valintoihimme suuresti. Siksi on tärkeää, että vaikutamme aktiivisesti toimintaympäristömme kehittämiseen kannaltamme mahdollisimman suotuisalla tavalla. Haluamme edistää meille tärkeiden arvojen toteutumista ja pyrimme luomaan parhaat toimintamahdollisuudet kansallisen politiikan ja lainsäädännön kehittämiseksi.

Valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) mukaan kukin ministeriö käsittelee oman toimialansa kansainväliset asiat. Valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) mukaisesti sosiaali- ja terveysministeriö käsittelee toimialaansa kuuluvat valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet sekä EU:ssa päätettävät asiat. Ministeriö osallistuu tiiviisti myös keskeisten poikkihallinnollisten ja kansainvälisten järjestöjen kehittämiseen liittyvien asioiden käsittelyyn.

Ministeriö osallistuu aktiivisesti EU-lainsäädännön kehittämiseen, jotta EU-lainsäädännön ja oman kansallisen lainsäädäntömme tavoitteet olisivat mahdollisimman yhteneväiset. Ministeriö huomioi kaikessa kansallisen lainsäädännön valmistelussa EU-lainsäädännön sekä yleisen kansainvälisen oikeuden velvoitteet ja muut vaikutukset. EU:n lainsäädännöllinen toimivalta sosiaali- ja terveyssektorilla vaihtelee kysymyksestä riippuen. EU:lla on lainsäädäntötoimivaltaa työsuojeluun, yksityisvakuutus- ja ympäristöterveysasioihin sekä terveyssektorin turvallisuuskysymyksiin ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyen. Etuuksien ja palveluiden järjestämiseen sekä rakenteisiin liittyvää toimivaltaa EU:lla ei ole. Kuitenkin EU:ssa liikkuvien henkilöiden sosiaaliturvaoikeuksia suojellaan niin kutsutulla sosiaaliturvan koordinaatiolla.

Hallinnonalan poliittinen EU-yhteistyö on keskeisessä roolissa. Yhteistyössä on ennen kaikkea kyse ei-sitovien ratkaisujen etsimisestä jäsenvaltioiden hyvinvointijärjestelmien samankaltaisiin haasteisiin kuten väestön ikääntymiseen, talouskriisiin, eriarvoisuuteen, köyhyyteen, työttömyyteen ja maahanmuuttoon. Lisäksi on huomattava, että jäsenmaiden toimilla on myös rajat ylittäviä vaikutuksia kuten esimerkiksi köyhyysperäinen liikkuvuus osoittaa. Poliittinen yhteistyö EU:ssa on tiivistä ja käsittää hyvien käytäntöjen jakamisen lisäksi vaikuttamisen poliittisen vertaispaineen kautta (esimerkiksi maakohtaiset suositukset).

EU-oikeus, ml. sisämarkkina- ja kilpailulainsäädäntö, asettaa reunaehdot useille sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan osa-alueille. Esimerkiksi markkinoilla tuotettavat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä osittain myös vakuutustoiminta ovat suoraan sisämarkkinainsäädännön alaisia. Ministeriön on valvottava, että näiden järjestelmien kansalliset erityispiirteet otetaan asianmukaisesti huomioon EU:n lainsäädäntövalmistelussa. Vakuutuslainsäädännön osalta on erityisen tärkeää varmistaa, että EU:n henkivakuutusyhtiöitä koskevaa sisämarkkinasääntelyä ei jatkossakaan sovelleta työeläkejärjestelmäämme hoitaviin työeläkevakuutusyhtiöihin, koska järjestelmä on osa lakisääteistä sosiaaliturvaamme. On myös huomioitava, että EU:n yhteisellä kauppapolitiikalla on vaikutuksia sosiaali- ja terveyssektoriin.

Suomi on osapuolena useissa valtiosopimuksissa, joihin sisältyy sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kuuluvia velvoitteita. Perustuslain mukaan Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Suomen

ihmisoikeuspolitiikan läpileikkaavana periaatteena on, että hallitus tekee ihmisoikeusvalvontaelinten kanssa hyvää yhteistyötä. Suomi raportoi määräajoin toimista, joilla se on pannut täytäntöön ihmisoikeussopimusten määräyksiä. STM seuraa kansainvälisten valvontaelinten Suomelle antamia kannanottoja, ja arvioi huolellisesti tarpeen uudistaa lainsäädäntöä ja käytäntöjä niiden valossa.

Myös YK:ssa ja Maailman kauppajärjestö WTO:ssa tapahtuva päätöksenteko heijastuu jäsenvaltioihin. Ministeriö seuraa aktiivisesti sosiaali- ja terveystaloutta, työterveyttä ja -turvallisuutta sekä sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevia prosesseja kansainvälisissä organisaatioissa sekä osallistuu niihin tai niitä koskevaan kannanmuodostukseen tavoitteenaan Suomen sosiaali- ja terveysjärjestelmän kannalta hyväksyttävät ja Suomen tavoitteiden mukaiset päätökset. Terveyskysymyksissä tärkein toimija on Maailman terveysjärjestö WHO, joka antaa jäsenmaille ohjeita terveyden edistämiseen, terveysturvallisuuteen sekä terveysjärjestelmien kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Työelämän kysymyksissä vastaava toimija on Kansainvälinen työjärjestö ILO. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat myös muut YK:n toimielimet, Euroopan neuvosto, lähialueillamme toimivat yhteistyön foorumit, ETYJ, OECD sekä G20.

Ministeriö toimii aktiivisesti muodostettaessa kantoja kansainvälisiin ja EU-asioihin. Osastot vastaavat ministeriön EU- ja kansainvälisten tehtävien valmistelusta ministeriön työjärjestyksen mukaisesti. Kansainvälisten asioiden yksikkö suunnittelee ja kehittää sekä arvioi kokonaisvaltaisesti ja sovittaa yhteen ministeriön EU- ja kansainvälistä toimintaa sekä koordinoi sitä vaikuttavuuden ja resurssitehokkuuden maksimoimiseksi ja varmistaen, että kannat vastaavat valtioneuvoston ja ministeriön peruslinjauksia. Ulkoasiainministeriön resurssien niukentuessa STM on entistä vahvemmin vastuussa hallinnonalansa kansainvälisistä tehtävistä.

Toiminnan painopisteet

Sosiaali- ja terveysministeriö toimii kansainvälisillä foorumeilla kestävän hyvinvointitalouden, työsuojelun, yhdenvertaisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisen, sukupuolten välisen tasa-arvon, kaikkien saatavilla olevien sosiaali- ja terveyspalveluiden, terveyden ja hyvinvoinnin sekä terveysturvallisuuden edistämiseksi seuraavasti:

i) *Hyvinvointi ja terveys talouskasvua tukevia investointeja*

- *ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja toimintakykyyn panostamalla edistetään myös talouden kasvua ja kilpailukykyä*
- *terveys- ja hyvinvointialojen innovaatioiden ja osaamisen tehokkaampi hyödyntäminen kasvun, kilpailukyvyn ja hyvinvoinnin lisäämiseksi*

Ihmisten hyvinvointi, hyvä terveydentila ja yhteenkuuluvuus tukevat myös talouskasvua. Taloudellisesti kestävä kehitys syntyy ainoastaan panostamalla samalla myös ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja toimintakykyyn. Suomessa pelkästään sairauspoissaoloissa menetetyt työpanoksen on laskettu aiheuttavan vuosittain noin 3,4 miljardin euron kustannukset työpaikoille ja yhteiskunnalle. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä sairauksien, päihdehaittojen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemisen keskeisiä välineitä ovat terveyden ja hyvinvoinnin huomioiminen kaikissa politiikoissa sekä sosiaali- ja terveysvaikutusten arvioinnit. STM edistää hyvinvointi ja terveys kaikissa politiikoissa strategiaa kaikessa kansainvälisessä yhteistyössä.

Sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävässä yhteiskunnassa on tärkeää edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa hyvinvoinnin ja talouskasvun vahvistamiseksi. Suomi nojaa tässä kokemukseensa

pohjoismaisena hyvinvointivaltiona. Yhteiskunta takaa kaikkien saatavilla olevan palvelujärjestelmän ja riittävän sosiaaliturvan, jotka tasaavat tulonjakoa sekä vähentävät hyvinvointi- ja terveyseroja. Sosiaaliset innovaatiot kuten kattava päivähoito, äitiyspakkaus sekä ilmainen kouluruoka ovat tukeneet vuosikymmenien ajan suomalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Pohjoismainen hyvinvointivaltio nauttii vahvaa ja laajaa kansainvälistä arvostusta.

Ajatukseen hyvinvointiyhteiskunnasta yhdistyy ajatus talouskasvusta ja hyvästä kilpailukyvyistä. On tärkeää hyödyntää tehokkaammin suomalaista huippuosaamista sekä tutkimus- ja kehitystyön tuloksia kasvun ja kilpailukyvyn vahvistamiseksi. Tavoittelemme nousua halutuksi yhteistyökumppaniksi terveys- ja hyvinvointialalla. Edistämme hyvinvointiteknologian kehitystä sekä uusia terveydenhuollon tietojärjestelmiin ja genomitiedon käyttöön perustuvia ratkaisujamme kansainvälisillä foorumeilla.

ii) ***Työterveys ja -turvallisuus kasvun ja ihmisarvoisen työn perusta***

- *työ- ja toimintakykyinen väestö kestävän kasvun ja kilpailukyvyn edellytyksenä*
- *työelämän muutokset ja globalisoituminen edellyttävät parempaa ennakkointia*
- *hyvät työolot vaikuttavat myönteisesti tuottavuuteen*

Kilpailukyvyn ja tuottavuuden parantaminen edellyttää ihmisten työ- ja toimintakyvyn turvaamista sekä työurien pidentämistä. Investoinnit kansalaisten terveyteen sekä työ- ja toimintakyvyn vahvistavat talouden kestävyyttä. Toimivat työterveyden ja -turvallisuuden hallintajärjestelmät lisäävät työssä jaksamista, tuottavuutta sekä työelämän vetovoimaisuutta. Samalla ne luovat pohjan pidemmille työurille. Periaatteena niin kansallisen kuin kansainvälisen toiminnan päätösprosesseissa on kolmikantaisten ratkaisumallien löytäminen. Suomi on kansainvälisesti arvostettu työterveyden, työturvallisuuden ja työhyvinvoinnin edelläkävijä.

Maaailman noin 3,3 miljardin työtä tekevän ihmisen työterveys, työturvallisuus ja työkyky vaikuttavat olennaisella tavalla kansakuntien sosioekonomiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Kansainvälisten sopimusten mukaisesti ihmisarvoisen työn ja turvallisen työympäristön takaaminen kaikille työtä tekeville kuuluu perustavanlaatuisiin ihmisoikeuksiin. Taloudellista kasvua ei tule tavoitella työoloja, työturvallisuutta tai työntekijöiden hyvinvointia, terveyttä ja työkykyä vaarantamalla. Kaikissa maissa tulisi pyrkiä työolojen parantamiseen siten, että työtä voidaan tehdä turvallisissa ja terveellisissä ympäristöissä ja samalla tuottavasti.

Kansallisessa ja kansainvälisessä toiminnassa panostetaan voimakkaasti tulevaisuuden visiointiin työelämän ja työympäristön nopeiden muutosten vuoksi. On yhä tärkeämpää ennakoida ja hallita mm. digitalisaation, työelämän monimuotoisuuden sekä yleisen teknologisen kehityksen positiiviset ja negatiiviset tekijät. Kun työelämä globalisoituu ja työvoiman liikkuvuus kasvaa myös työperäiset terveys- ja turvallisuusriskit leviävät nopeasti. Niiden hallinta edellyttää tehokasta kansainvälistä yhteistyötä.

iii) ***Sukupuolten tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen***

- *sukupuolten tasa-arvoa edistetään erityistoimin, ja sukupuolinäkökulma otetaan osaksi kaikkea päätöksentekoa ja valmistelua*
- *naisten ja miesten tasa-arvoinen osallistuminen yhteiskunnassa ja syrjimättömyys*

ovat edellytyksiä kestäväälle kehitykselle

- *romanien, saamelaisten, maahanmuuttajien, vammaisten henkilöiden sekä muiden haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien yhdenvertaisuutta ja osallisuutta edistetään*

Sukupuolten tasa-arvo käsitetään sekä ihmisoikeutena että hyvinvoinnin edellytyksenä. Epätasa-arvo hidastaa yhteiskuntien kestäväää sosiaalista ja taloudellista kehitystä. Naisten ja miesten tasa-arvoista osallistumista yhteiskunnassa vahvistetaan painottamalla sukupuolten tasapuolista edustusta päätöksenteossa, naisten taloudellista itsenäisyyttä sekä syrjinnän vastaista toimintaa. Työn ja perheen nykyistä sujuvampi yhteensovittaminen molemmille vanhemmille ja samapalkkaisuus ovat edellytyksiä tälle. Naisten ja tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet ovat näkyvässä roolissa. Myös naiseen kohdistuvan väkivallan sekä lähisuhdeväkivallan vastainen työ, erityisesti nk. Istanbulin sopimuksen toimeenpanon ja seurannan osalta, on tärkeää. Kansainvälisiä ja EU-linjauksia koskevassa työssä sovelletaan tasa-arvon kaksoisstrategiaa, mikä tarkoittaa tasa-arvoa edistäviä erityistoimia sekä tasa-arvotavoitteiden ja sukupuolinäkökulman sisällyttämistä läpileikkaavasti kaikkien päätöksentekoon ja valmisteluun.

Suomella on pitkät perinteet sukupuolten tasa-arvon edistämisessä kansainvälisillä ja EU-foorumeilla. Vuodesta 1995 lähtien globaalia tasa-arvopolitiikkaa on ohjannut Pekingin sopimus ja toimintaohjelma. Toisen tärkeän viitekehyksen tasa-arvon edistämiseksi luo Agenda 2030. Yhteistyö samankaltaiset arvot omaavien Pohjoismaiden kanssa sekä EU-yhteistyö tukevat tasa-arvoisten yhteiskuntien kehittämistä, myös kansallisesti.

Suomi on kansainvälisen romanipolitiikan kärkimaita. Vaikutamme aktiivisesti romanipolitiikkaan, joka rakentuu Euroopan unionin romanipoliittisiin päätöksiin sekä Euroopan neuvoston ja Euroopan turvallisuusyhteistyöjärjestöjen asettamiin romaniväestön ihmisoikeuksia ja elinoloja edistäviin tavoitteisiin. Lisäksi Suomi vaikuttaa kahdenvälisesti ja muussa kansainvälisten järjestöjen yhteyksissä. Romanian omaa osallistumista kansainvälisissä järjestöissä sekä romaninaisten ja -tyttöjen sekä nuorten osallisuutta Euroopassa tuetaan.

Suomi ratifioi parhaillaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaa yleissopimusta. Sopimuksella vahvistetaan vammaisten ihmisten perus- ja ihmisoikeuksia sekä turvataan vammaisten ihmisten täysivaltainen osallistuminen yhteiskuntaan. Ratifiointiin myötä Suomi on aktiivisesti mukana muun muassa vammaisten ihmisoikeuksia koskevassa kansainvälisessä keskustelussa.

iv) *Pääsy korkeatasoisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin kaikille*

- *sosiaaliturvan on katettava koko väestö*
- *riittävien ja laadukkaiden sosiaali- ja terveyspalveluiden on oltava kaikkien saatavilla ilman kohtuutonta taloudellista raskautta*
- *WHO:n määrittämät välttämättömät kansanterveystoimet kuuluvat terveyden universaalien kattavuuden piiriin*

Laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä riittävä, koko väestön kattava sosiaaliturva yhdessä ovat vaikuttava keino estää sairaudesta ja vammaisuudesta johtuvaa köyhyyttä ja syrjäytymistä. Suomi tukee kestäväen kehityksen agendan tavoitetta terveyden universaalista kattavuudesta ja korostaa terveyttä ihmisoikeutena. Tavoitteena on ihmisten pääsy tarpeellisiin hyvinvointia tukeviin, terveyttä edistäviin ja suojeleviin, sairauksia ehkäiseviin sekä hoito- ja kuntoutuspalveluihin ilman, että palvelujen käytöstä aiheutuu heille kohtuutonta taloudellista

taakkaa. Tämä on mahdollista vain, jos solidaarisuuteen perustuva rahoitus ja riskit jaetaan. Kansallisesti määriteltävän palvelurakenteen tulee kattaa laadukkaat hyvinvointi ja terveystaloudet. Palveluiden saatavuutta tulee valvoa ja arvioida.

Taloudellisesti kestäväällä pohjalla oleva hyvinvoinnin edistäminen ja terveyden universaali kattavuus on mahdollista vain, jos tarpeelliset sosiaalihuollon ja kansanterveystyön toimet sekä terveyden suojeleminen on pantu toimeen ja kaikilla yhteiskunnan sektoreilla otetaan huomioon päätöksenteon vaikutukset sosiaalisten ongelmien syntyyn, syrjäytymiseen, sairauksien riskitekijöihin ja terveyden taustatekijöihin sekä niiden jakautumiseen väestöryhmien kesken.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannustehokkuuden ja vaikuttavuuden lisääminen on keskeinen päämäärä kansainvälisellä tasolla tehtävässä yhteistyössä. Laadukkaiden ja kohtuuhintaisten välttämättömien lääkkeiden saatavuuden edistäminen on myös keskeistä. Palvelujen käyttämisestä ja lääkkeistä seuraavat välittömät maksut eivät saa aiheuttaa palvelujen käyttäjille taloudellista ahdinkoa. Palveluihin pääsyn ja lääkkeiden saatavuuden esteenä oleva korruptio on poistettava. Palveluiden tuottamiseen tarvittavan ammattitaitoisen henkilöstön on saatava työstään asianmukainen korvaus, mikä ehkäisee paitsi korruptiota myös koulutetun henkilöstön pakoa kehitysmaista.

v) ***Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentäminen sekä sosiaaliturvan takaaminen kasvavan liikkuvuuden aikana***

- *riittävä sosiaaliturva on välttämätön eriarvoisuuden ja köyhyyden vähentämiseksi*
- *ajantasaistettu EU:n sosiaaliturvankoordinaatio ja sosiaaliturvan väärinkäytösten estäminen tukee EU-liikkuvuutta*

Sosiaaliturva on tehokas keino köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämiseksi kaikkialla maailmassa. Esimerkiksi OECD:n tutkimukset osoittavat, että riittävä sosiaaliturva tasaa eriarvoisuutta erityisesti taloudellisesti heikkoina aikoina. Kattava sosiaaliturvajärjestelmä on sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä kehityksen mahdollistaja niin maailmanlaajuisesti, EU-tasolla kuin kansallisesti.

ILO:n perusturvan tasoa koskeva suositus vuodelta 2012 on keskeinen kansainvälinen viitekehys. Se on minitason asettava suositus, joka kattaa pääsyn sosiaali- ja terveystaloudet sekä kansallisiin taloudellisiin ja muihin olosuhteisiin mukautettujen sosiaaliturvajärjestelmien kehittämisen kaikkialla maailmassa. Vähimmäisturva, jolla tarkoitetaan kansallisesti määriteltyjä takeita köyhyyden, huono-osaisuuden tai syrjäytymisen ehkäisemiseksi tai vähentämiseksi, tulee asettaa etusijalle maissa, joissa ei tällaisia takeita vielä ole.

Etenkin köyhimpien maiden kohdalla kansainvälisen yhteisön tulee tukea työtä ihmisoikeuksien sekä toimeentulomahdollisuuksien ja sosiaaliturvan vahvistamiseksi. Ihmisoikeussopimusvelvoitteiden myötä useiden maiden on ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla ne rakentavat ja ylläpitävät kokonaisvaltaista ja riittävää sosiaaliturvajärjestelmää sekä tavoittelevat sosiaaliturvan korkeampaa tasoa. Tämä on tärkeä edellytys esimerkiksi kansainvälisten muuttovirtojen hallitsemiseksi pitkällä aikavälillä.

Ihmisten liikkuvuus ja maahanmuutto ovat viime vuosina lisääntyneet maailmanlaajuisesti. Maahanmuuttotilanteiden hallinta edellyttää kansainvälisiä ratkaisuja. Osallistumme pohjoismaiseen, EU- ja WHO-yhteistyöhön, jotta maahanmuuttajien perus- ja ihmisoikeudet voidaan turvata sosiaali- ja terveydenhuollossa.

EU:n sisällä liikkuvuus on voimistunut jäsenvaltioiden välisten suurten elintasoerojen sekä myös EU:n talouskriisin seurauksena, vaikka se on lukumääräisesti edelleen varsin pientä. EU-keskusteluun on noussut ”sosiaaliturismin” ja sosiaaliturvaan liittyvien virheiden ja väärinkäytösten estäminen sekä työperäiseen liikkuvuuteen liittyen alhaisimman mahdollisen sosiaaliturvan tason hyödyntäminen kilpailuetuna. Tämä on nostanut esiin EU:n sosiaaliturvan koordinaatiolainsäädännön haasteet ja uudistamistarpeet. EU:n vapaata liikkuvuutta tulee aktiivisesti edistää huomioiden kuitenkin oikeudenmukainen kustannusten jako sosiaaliturvan osalta.

vi) ***Terveysturvallisuus***

- *vahvistetaan kaikkien maiden, erityisesti kehitysmaiden valmiutta ehkäistä, havaita ja vastata kansallisiin ja rajat ylittäviin terveysuhkiin*
- *vahvistetaan ja kehitetään toimivia terveysjärjestelmiä poikkisektoraalisessa kansainvälisessä yhteistyössä sekä varmistetaan kestävä lääkkeiden käyttö*
- *ympäristöterveyden osalta painotetaan toimintaa terveellisen elinympäristön ja talousveden turvaamiseksi*

Suomi tekee pitkäjänteistä työtä tartuntatautien vähentämiseksi sekä kansainvälisesti, lähialueillamme että kansallisesti. Terveysuhkia on katsottava laaja-alaisesti ja varauduttava myös luonnonilmiöistä, onnettomuuksista tai tahallisista teoista aiheutuviin tilanteisiin. Työtä toteutetaan poikkihallinnollisesti keskeisten toimijoiden kanssa tehtävällä yhteistyöllä. Tärkeä elementti tartuntatautien ja muiden terveysuhkien osalta on terveydensuojelun perusinfrastruktuurin ylläpito sekä perusterveydenhuollon ja muiden järjestelmien vahvistaminen, jotta uhkia voidaan torjua ennalta, havaita ajoissa ja vastata tehokkaasti niiden aiheuttamaan vaaraan. Korkea rokotuskattavuus on tartuntatautien ehkäisemisen kannalta tärkeää.

Uusi erittäin vakava haaste on lääkkeille vastustuskykyiset mikrobit kuten esimerkiksi tuberkuloosi. Kansainvälinen yhteistyö lääkepolitiikassa on välttämätöntä ja sitä tehtäessä on huomioitava myös eläinlääkinnän tarpeet. Antibiootit ja mikrobilääkitys yleisemminkin vaikuttavat paitsi lääkettä nauttivaan yksilöön myös väestöön muuttamalla mikrobiflooraa sekä yksilössä että hänen ympäristössään. Mikrobilääkeresistenssin lisääntyminen on vakava maailmanlaajuinen ja nopeasti kasvava kansanterveysuhka myös kehittyneissä maissa. Tärkeintä on antibioottien ja kaikkien mikrobilääkkeiden käytön vähentäminen.

Suomi toimeenpanee unionin rajat ylittävät terveysuhkat päätöksen määräyksiä ja osallistuu muihin EU:n toimiin terveysuhkien torjumiseksi. Lisäksi Suomi on sitoutunut WHO:n kansainvälisen terveyssäännösten (IHR 2005) myötä sekä kansainväliseen että kansalliseen poikkihallinnolliseen yhteistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi Suomen toimintaa kansainvälisen terveysturvaohjelman (GHSA) ohjausryhmässä erityisesti kehitysmaiden valmiuskapasiteetin vahvistamiseksi. Lisäksi STM osallistuu aktiivisesti pohjoismaiseen yhteistyöhön, Pohjoisen ulottuvuuden sosiaali- terveyskumppanuuteen sekä Barents-yhteistyöhön.

Ympäristöterveyden osalta Suomi painottaa terveellisen elinympäristön ja talousveden turvaamista. Suomi on kyennyt osaltaan vaikuttamaan siihen, että EU-tasolla on priorisoitu esimerkiksi talousveden ja vesihuollon järjestämiseen liittyviä kysymyksiä. Nämä perustavaa laatua olevat ympäristöterveysoloja koskevat linjaukset on sittemmin sisällytetty myös muun muassa YK:n ilmastopaneelin (IPCC) viimeisimpään arviointiraporttiin ilmastonmuutokseen sopeutumisen

kulmakiviksi. Aktiivista roolia EU-lainsäädännön kehittämisessä tukee osallistuminen OECD:n ja YK:n johdolla tehtävään työhön.

Puheenjohtajuudet

Suomella ja STM:llä on määräajoin velvollisuuksia toimia puheenjohtajana eri kansainvälisissä järjestöissä tai elimissä. Alla listaus STM:n velvoitteista vuosina 2016–2019:

- Kansainvälinen terveysturvallisuus agendan (GHSA) puheenjohtajuus 2015; Suomi puheenjohtajuustroikassa vuonna 2016
- Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajuus 2016
- Barentsin euroarktisen neuvoston sosiaali- ja terveystyöryhmän puheenjohtajuus yhdessä Venäjän Arkangelin alueen kanssa 2016–2017
- Arktisen neuvoston terveystyöryhmän puheenjohtajuus 2017–2019
- Euroopan neuvoston ministerikomitean puheenjohtajuus marraskuu 2018 – toukokuu 2019
- EU-puheenjohtajuus 2020